

Tartalom

A GDP és annak változása, mint a gazdaság méretének, növekedésének mértéke. Miért méri tökéletlenül a GDP a jólétet? Mitől függ, hogy melyik ország gazdag és melyik szegény? A globalizáció és a gazdasági növekedés, fejlődés kapcsolata. A gazdasági fejlődés, vagyis a jólét emelkedése. Mik kellene a jóléthez: a jólét tényezői. A gazdasági fejlődés elősegítése, azaz a gazdasági fejlesztés. Hogyan lehet felzárkóztatni egy elmaradott országot? A segélyezés árnyoldalai.

Megjegyzés

18 oldal, 5200 szó. Meglehetősen informatív téma; például, a gazdasági növekedésről, a GDP-ről naponta hall az ember, itt pedig mindent megtudhatunk róluk, amit kell. Az írásnak ez a része eléggé elméleti, a többi viszont könnyen érthető. Nem utolsósorban pedig tanulságok is vannak benne, különösen hogy a GDP nem minden, valamint a segélyezés árnyoldalairól mondtak.

Gazdasági növekedés és fejlődés

(Azonosító: 097; Változat: 01)

Pozíció a műben

Előszó

A világ működése

Bevezetés

Elvek

Alapok

Élet

Elme

Ember

Társadalom

Csoportok

Politika

A gazdaság elmélete

A gazdaság gyakorlata

Bankok

Vállalatok

Részvények, tőzsde, spekuláció

Gazdasági növekedés és fejlődés

Globalizáció

Gazdasági válságok

Egyenlőtlenség

Ember, társadalom és család a modern világban

Érdekes gazdasági jelenségek

Kultúra

Etika

Egység

Program

Az ember élete

1. Gazdasági növekedés	2	—
1.1. Az anyagiak fontossága.....	2	
1.2. GDP.....	3	1
1.3. Milyen okokból méri tökéletlenül a GDP a jólétet?.....	7	
1.4. Országok gazdagsága.....	9	—
1.5. Globalizáció és a gazdasági növekedés, fejlődés.....	10	
2. Gazdasági fejlődés	12	2
2.1. A jólét tényezői.....	12	
2.2. Gazdasági fejlesztés.....	13	
2.3. Országok felzárkóztatása.....	16	—
2.4. A segélyezés mögöttes céljai, árnyoldala.....	17	
Referenciák	20	3

1. Gazdasági növekedés

A **gazdasági növekedés** a gazdasági aktivitás, különösen a GDP növekedését jelenti – a **gazdasági fejlődés** pedig a jólét emelkedése. Ezek elég **szorosan összefüggnek** egymással, de **mégsem ugyanazok**: a gazdasági növekedés által generált anyagiak a jólétnek csak az egyik tényezője. (Bár a többit is elősegítik.)

Mondjuk a művelődést, azáltal, hogy van pénz iskolákra, színházakra. A jólét tényezőiről bővebben lásd alább.

1.1. Az anyagiak fontossága

A gazdasági növekedés tehát bővíti az anyagi lehetőségeket, a nagyobb anyagi lehetőségek pedig növelik az anyagi jólétet, és a jólét egyéb aspektusait is elősegítik.

Az anyagiak egyfelől előmozdítják az **egyéni jólétet**; másrészt hozzájárulnak a **társadalom jobb működéséhez** is.

Ami az utóbbit illeti:

- Akik jobban élnek, azok kevésbé elégedetlenkednek, lázonganak, kevésbé lesznek fogékonyak a demagógiára. (Bár az egyenlőtlenségek, más jólétének látványa a szegények számára, az ellenkező irányba hat.)
- Több pénz jut a társadalom jó működését elősegítő területekre: oktatásra, kultúrára vagy épp bűnüldözésre.

- Egy jómódúbb társadalomban a korrupció is kisebb lehet, elsősorban, mert az emberek kevésbé megvesztegethetőek, de azért is, mert több pénz van a korrupció üldözésére. (Bár sokaknak a sok is kevés.)

Különösen fontos az alapvető (anyagi) jólét: az, hogy az embereknek legyen mit enniük, legyen hol lakniuk, stb..., illetve meglegyen a lehetőségük az alapvető boldogulásra: legyen munkájuk, lehetőségük a legszükségesebbek előteremtésére, és némi reményük a felemelkedésre. Ha ezek nincsenek meg, akkor nincs mit veszíteniük, elkeseredetté válnak, könnyen mások ellen fordulnak, lázongani kezdenek.

A nagyobb jólét viszont már jellemzően kevésbé boldogít. Egyrészt, mert az alapvető szükségletek kielégítése esik az embernek a legjobban, azon felül egyre inkább eltelik. Másrészt a jólétet nem adják ingyen, jellemzően keményen meg kell dolgozni érte; és ott vannak azok is, akik jó dolgukban nem tudják mihez kezdjenek magukkal: céltalanná válnak, kábítószereznek, élvhajász életmódot folytatnak, stb... Lásd a 'Preferenciák és hasznosság' témában a hasznosság konkavitását; valamint a 'Globális problémák' témában a pazarlást, mint a túlzott anyagi jólét velejáróját, amely félő, hogy szintén igen kellemetlen következményekkel jár majd a jövőben.

Ám, mint utaltam rá, **az anyagiak azért mégsem minden.**

1.2. GDP

1) A GDP jelentése és jelentősége

A GDP a Gross Domestic Product rövidítése, ami magyarul **Bruttó Hazai Terméket** jelent. Ez a gazdaság méretének **legfontosabb mérőszáma**, a GDP változása pedig a gazdaság növekedésének ütemét mutatja. Nagyon gyakran emlegetik, érdemes hát kicsit közelebbről megismerkedni vele.

A GDP az egy országban egy évben megtermelt végső termékek és szolgáltatások piaci értéke.

Néhány megjegyzés: **miért csak a végső terméket számoljuk bele a GDP-be?** Azért, mert a közbenső, félkész termékek értéke majd beépül a végső termékekébe, és így a GDP-be is, nem kell tehát külön hozzáadni őket. Aztán, a GDP-t legtöbbször valóban országokra vonatkoztatva adják meg, de **más területi egységekre is meg lehet állapítani**, például meg lehet kérdezni, hogy mennyi az EU vagy Budapest GDP-je. És **nem is feltétlen csak évre lehet kiszámítani**, jellemzően negyedévekre is szokták.

Továbbá, a GDP pénzben mér, még hozzá piaci értéken. Az igazi kérdés azonban inkább az volna, hogy az emberek mennyi terméket, szolgáltatást fogyasztanak, azok mennyisége, nem pedig a pénzbeli értéke. **A sok különböző termék mennyiségét viszont nem könnyű összesíteni:** hogyan adjunk össze egy ceruzát, egy mozdonyt meg egy hajvágást? Ezt oldja meg, hogy, **jobb híján, az árakat adjuk össze.**

A **GDP-ben az még a jó**, hogy objektív, és hogy sok helyen rendszeresen, konzisztens módon számítják, illetve összehasonlítható. Van is egyfajta „**hatalma**” neki: amikor a jólétről van szó, az emberek leginkább a GDP-re koncentrálnak – annak ellenre, hogy, mint látni fogjuk, eléggé tökéletlenül méri azt: hogy csak egy szempontot előlegezzek meg, semmit sem mond az egyenlőtlenségekről.

2) GDP variációk

Az alap GDP mutatóhoz több hasonló mérőszám párosul:

○ Fejenkénti GDP

Ez egyszerűen annyi, hogy a GDP-t elosztjuk az adott ország lakosainak számával. Tesszük ezt természetesen azért, mert nem mindegy, hogy az össztermék hányfelé oszlik el. Így jutunk egy olyan mérőszámhoz, amely egy „átlagos” lakos jólétét közelíti.

○ Vásárlóerő-paritáson mért (fejenkénti) GDP

Ez a különböző országok életszínvonalának összehasonlítására jó. Ha ugyanis a magyar fejenkénti GDP-t egyszerűen átváltjuk svájci frankra, és mellé rakjuk a svájcit, az nem fogja megfelelően tükrözni az életszínvonalbeli különbséget, azért, mert az alacsonyabb magyar árakon többet tudunk vásárolni ugyanabból a pénzből. Ezért az átszámított összeget szokás kiigazítani a két ország (egyazon valutában mért) árszínvonalának arányával. (Ami nem más, mint a reálárfolyam.)

(Mondják ezt PPP-n mért GDP-nek is: Purchasing Power Parity.) A reálárfolyamot **lásd** a ‘Gazdaságpolitika, makroökonómia’ témában.

○ GNP

(Azaz **Gross National Product**, vagy **Bruttó Nemzeti Termék**.) Ez abban különbözik a GDP-től, hogy míg az utóbbi egy ország *határain* belül megtermelt termékek értékét méri, a GNP **egy ország polgárai által megtermelt termékek értékét**. A kettő általában különbözik, az ország polgárainak ugyanis lehetnek gyárai külföldön, vagy dolgozhatnak külföldön – illetve idehaza is lehetnek külföldi üzemek és munkások. (Az egész világ GDP-je és GNP-je viszont egyenlő.)

○ Reál GDP

A sima GDP nominális GDP, azaz mindig az aktuális árakon számol. **Ha azonban arra vagyunk kíváncsiak, hogy mennyivel többet termelünk most, mint tavaly**, a nominális GDP-k összehasonlítása nem az igazi, azért, mert közben nemcsak a mennyiségek, hanem az árak is megváltozhattak. Ezt küszöböli ki a reál GDP, amely **az új mennyiségeket a régi árakon összesíti**.

Ezzel kapcsolatban még az úgynevezett **GDP deflátorról** érdemes szólni, ami nem más, mint a nominális és a reál GDP hányadosa, mely tulajdonképpen **az infláció egy mértéke**. (Mivel a nominális GDP-ben a jelenlegi, a reálban pedig a régi árak vannak, mindkettő az új mennyiségekkel.) Annyiban más, mint az infláció rendes mértékei, hogy a megtermelt és nem a forgalmazott mennyiségekkel számol. Az inflációról **lásd** a ‘Gazdaságpolitika, makroökonómia’ témában.

3) A GDP felbontásai

A GDP-t többféleképpen fel lehet bontani. Először is abból kiindulva, hogy a megtermelt termékeket megvásárolják, illetve kik vásárolják meg:

$$\text{GDP} = \text{C} + \text{I} + \text{G} + (\text{X} - \text{M})$$

Ahol **C** a lakossági fogyasztás (Consumption), **I** a cégek beruházása (Investment), **G** a kormányzati vásárlások (Government expenditure), **X** az eXport, **M** az iMport. Az exportot azért adjuk hozzá, mert a külföldiek is veszik az idehaza megtermelt árukat, az importot azért vonjuk le, mert a C-ben, I-ben és G-ben importra elköltött összegek is vannak, amit nem idehaza termeltek meg.

Másodszor, a termelők a vásárlóktól megkapják a termékeik árát, és azzal kezdenek valamit:

$$\text{GDP} = \text{C} + \text{S} + \text{T} + \text{R} + \text{F}$$

C megint a fogyasztás, **S** a megtakarítás (Saving), **T** az adózás (Tax), **R** a nettó külföldre utalás (tRansfers to abroad) a hazai jövedelmekből, **F** pedig a nettó jövedelem kifizetés a külföld felé (Foreign income). (R nettó, mert le kell vonni a bejövő utalásokat, mivel abból is fogyasztanak, stb... viszont ez nem a hazai termelésből származik; az F, a külföldiek jövedelme, viszont abból származik, de nem itthon lesz belőle C, S, T vagy R, tehát külön hozzá kell még adni. És ez is nettó, ugyanazért, amiért az R.)

Ezek jussanak eszünkbe, amikor olyanokat hallunk, hogy Amerikában a GDP 70%-át a fogyasztás teszi ki.

4) GDP, államháztartás, munkanélküliség

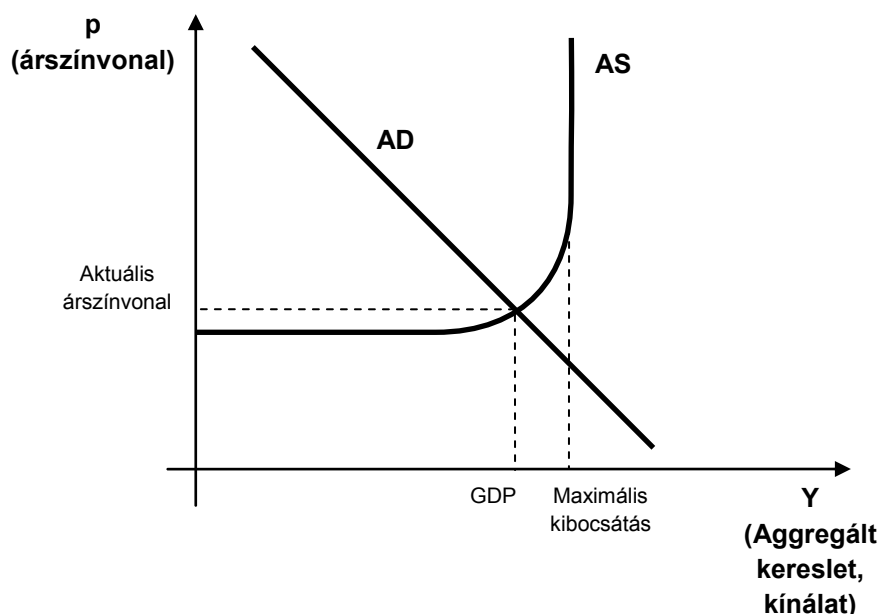
Minél magasabb a GDP, az állam annál több bevételhez tud jutni: persze, hiszen a több jövedelemből és a nagyobb forgalomból több adót lehet beszedni. Lásd továbbá a ‘Gazdaságpolitika, makroökonomia’ témában az államadósság kinövekedését, illetve hogy az adósságot a GDP-hez szokták viszonyítani, mert ez mutatja, hogy az mennyire fenntartható, mennyire volna lehetséges visszafizetni azt.

Említést érdemel továbbá a GDP és a munkanélküliség összefüggése: **minél nagyobb a GDP, a termelés, a munkanélküliség annál kisebb.** (Adott technológia mellett legalábbis.) Ez ugye teljesen logikus, a nagyobb termeléshez több munkaerőre van szükség.

5) Aggregált kereslet és kínálat

Ha olvastuk ‘A piac alapjai’ témát, biztos emlékszünk benne az ábrára a nagy X-szel, melynek egyik szára a keresletet, a másik pedig a kínálatot ábrázolta, a metszéspontjuk pedig meghatározta az egyensúlyi árat és mennyiséget.

Hasonló ábrát lehet felrajzolni a gazdaság aggregált (összesített) keresletére (AD, Aggregated Demand); és aggregált kínálatára (AS, Aggregated Supply) is.

Vannak azért különbségek is, kezdve a **tengelyekkel**. Ott az egyik tengely egyszerűen egy árucikk ára volt, a másik pedig a mennyisége. **Itt mindkét tengely egy aggregátum**: az egyik az összes árucikk árát jellemző árszínvonal, a másik pedig az összes keresett illetve kínált termékek (régi árakon számított) értéke.

A másik a **görbék**. Ezek itt nem pont azért lejtnek, illetve emelkednek, mint a másik ábrán: **a kínálat** például **ott** azért emelkedett, mert magasabb áron csábítóbb volt eladni az adott árucikket – **itt** ellenben, ahogy nő a kínálat, egyre szűkösebbek lesznek a termeléshez szükséges erőforrások, egyre drágább lesz a termelés. Ennek megfelelően **3 szakaszt lehet elkülöníteni az AS-en: először** vízszintes, mert bőven van forrás: munkanélküliség van és kihasználatlan termelési kapacitások. **Utána** a görbe elkezd felfelé kanyarodni, mert már nincs akkora tolongás a munkáért, illetve újabb üzemeket kell építenünk. **Végül** a görbe függőlegessé válik: amikor már minden erőforrást kihasználunk, annál többet nem lehet termelni. („Maximális kibocsátás” a fenti ábrán.)

A (reál) GDP-t és a gazdaság aktuális árszínvonalát a **görbék metszéspontja** adja meg: az aggregált kereslet itt lesz egyenlő az aggregált kínálattal, a gazdaságban annyit termelnek és azt olyan áron adják el, ahol ez fennáll.

A fenti ábra egyébként leginkább arra jó, hogy lássuk, **mi történik, ha a görbék elmozdulnak**; például, hogy mikor mennyi értelme van keresletélénkítő gazdaságpolitikát folytatni. Amikor AD annak vízszintes szakaszán metszi AS-t, akkor AD-t jobbra tolva erőteljesen nő a GDP, a kibocsátás, egyúttal csökken a munkanélküliség, miközben az árak nem változnak. Az AS további szakaszain viszont már csak kisebb eredményeket érhetünk el, egyre inkább csak az árak fognak nőni, inflációt okozunk.

6) A GDP változása

A GDP tehát a gazdaság mérete, például hogy a magyar GDP 30.000 milliárd forint volt tavaly; a GDP változása pedig a **gazdasági növekedés**, amit százalékos formában szoktak megadni, például, hogy a magyar GDP 3%-kal nőtt az előző évhez képest.

Néhány megjegyzés:

- **A gazdasági növekedés exponencialitása**

Vagyis minél nagyobb a gazdaság, elvileg annál nagyobb mértékben tud nőni is: **a nagyobb GDP ugyanis több jövedelmet jelent, amiből többet lehet beruházni.** A növekedés százalékos arányát ez nem emeli, az ettől marad mondjuk 3%, csak arról van szó, hogy egy nagyobb GDP 3%-a is nagyobb.

- **Romló növekedési lehetőségek**

Az exponenciális növekedés azonban csak elvi lehetőség, mégpedig azért, mert a növekedés nemcsak a beruházható összegek nagyságán múlik, hanem azon is, hogy egységnyi beruházás mekkora termelés bővülést eredményez. **A növekedés kezdetén** nagyot: a rendelkezésre álló befektetési lehetőségek közül ugyanis is ki lehet választani a leghatékonyabbakat; például először a legkönnyebben kitermelhető természeti kincseket bányásszák ki, a legjobb földeket vonják művelés alá, a legjobban eladható cikkek gyártásába fektetnek be. **Később** viszont már csak rosszabb lehetőségek maradnak; a kereslet is egyre inkább kielégül, már nem lehet olyan drágán eladni a termékeket; továbbá a munkaerő (termelékenység) sem feltétlen bővül megfelelően – ezért lassul a növekedés. Gondoljunk a feltörekvő gazdaságok magasabb és a fejlettek alacsonyabb növekedési ütemére.

Lásd végül a ‘Gazdaságpolitika, makroökonomia’ témában a gazdasági növekedést, mint a gazdaságpolitika fontos célját, és a gazdaságpolitika eszközeit.

1.3. Milyen okokból méri tökéletlenül a GDP a jólétet?

- **Közvetettség**

Alább részletezve lesznek a jólét tényezői, és ha végigtekintünk rajtuk, láthatjuk, hogy a GDP, a termelés illetve a jövedelmek nagysága ezeket legfeljebb közvetetten méri. (Például nagyobb jövedelmek mellett érthető módon több jut egészségügyre és oktatásra, minek következtében javulhat az életminőség – viszont mondjuk a szabadságjogokhoz már elég lazán kapcsolódik csak a GDP.)

- **A GDP nem méri az egyenlőtlenséget**

A GDP csak annyit mutat meg, hogy összesen mennyi terméket állítunk elő, összesen mennyi jövedelem keletkezik. Hogy ezek hogyan oszlanak meg az emberek között, arról már semmit nem mond – pedig nagyon nem mindegy, hogy azok előnyeiket csak egy szűk, dúsgazdag réteg élvezzi, és közben mindenki más nyomorog, vagy hogy széles körben elfogadható a jólét.

- **Minden termék szolgáltatás bekerül a GDP-be – holott nem mind növeli a jólétet.**

Például:

- Attól is nő GDP, ha kivágják az erdőt (ahova sokan jártak kirándulni illetve tisztította a levegőt) és feldolgozzák faáruknak.

Vagy hasonlóan:

- Ha sok a beteg ember, és kezelni kell őket
- A természeti katasztrófák utáni helyreállítás. (Például újra fel kell építeni a földrengésben összedőlt házakat: ezzel a katasztrófa előtti állapothoz képest nem nő a jólét – a GDP viszont igen.)
- Ha a kis, önellátó gazdaságok helyett nagy, piacra termelő birtokokat hoznak létre, az eredeti tulajdonosokból pedig (nyomorgó) bérmunkás lesz.

Az önellátás ugyanis nem része a GDP-nek, a piacra termelő nagybirtokok termékei viszont igen, illetve a bérmunkások által előállított áruk is. Lásd ehhez az ‘Ember, társadalom és család a modern világban’ témában a formális gazdaságba való bevonást, a kisbirtokosok eladósítását, a megvásárolható dolgok csábítását.

● Csak a piacon hivatalosan megjelenő áruk, szolgáltatások kerülnek bele a GDP-be.

Az önellátás, az otthoni munka, a feketegazdaság nem – pedig ezek is növelik az (anyagi) jólétet.

● Nem veszi figyelembe az externáliákat.

Mert a magas GDP azzal is járhat, hogy közben a dübörgő gyárak körül lakók sok füstöt kénytelenek szívni, vagy, hogy a jövő generációi kárára feléljük az erőforrásokat: ezeknek az embereknek csökken a jólétük, amivel nem számol a GDP.

Az externáliákról bővebben **lásd** ‘A piac elvi korlátai’ témában; valamint a ‘Fennmaradás’ témában, hogy nem kell minden határon túl növekedni, legyen olyan, hogy „elég”.

Továbbá:

● Minőség

Ha valami ugyanannyiba kerül, de javul a minősége, az növeli a jólétet, a GDP viszont ezt nem tükrözi. (És hasonlóan, ha romlik a minőség.)

● A GDP nem méri a jövedelemért hozott áldozatokat \$

Ha például 20000 dollár a fejenkénti GDP, az nem akkora jólétet jelent, mintha kapnánk 20000 dollárt ingyen: ezért a pénzért ugyanis áldozatot kellett hoznunk, meg kellett dolgoznunk, illetve ha a tőkejövdelemről van szó, akkor meg le kellett mondanunk bizonyos fogyasztásról, hogy az árát befektessük.

● Nem számol a hatékonysággal \$β

A GDP annál magasabb, minél magasabbak az árak – az árakat pedig az is emeli, ha a kellenél több erőforrást használnak a termelésben; vagy ha monopóliumok uralják a piacokat.

Lásd továbbá a ‘Gazdasági válságok’ témában a túlfűtött gazdaság, a túl gyors növekedés hátrányait.

1

1.4. Országok gazdagsága

Mitől gazdag az egyik, és mitől szegény a másik ország? Ennek számos tényezője van, különösen a következők:

2

- **Történelem**

Például az egyik országnak volt gyarmatbirodalma, a másiknak meg nem, az egyik szabadon fejlődhetett, míg a másik idegen elnyomás alatt senyedett.

3

- **Természeti kincsek**

Valahol van olaj, másutt meg nincs...

- **Földrajzi helyzet**

Egyesek jó helyen vannak, politikailag stabil környezetben, prosperáló gazdaságokkal, kereskedelmi partnerekkel körülvéve – mások kevésbé szerencsések; az egyik országnak van tengerpartja, a másiknak nincs, stb...

4

- **Politikai és gazdasági rendszer**

Valahol demokrácia és piacgazdaság van, máshol kommunizmus és tervgazdaság, stb...

5

- **Nemzetközi befolyás**

Vannak, akik képesek nemzetközi szinten biztosítani az érdekeiket, a nyersanyagokhoz, piacokhoz való hozzáférést, a kedvező kereskedelmi feltételeket, stb... – mások kevésbé.

6

Lásd továbbá a ‘Gazdaságpolitika, makroökonómia’ témában, hogy egyes valuták (különösen az USD) iránt nagyfokú nemzetközi kereslet mutatkozik, mert a világ abban tartalékol, kereskedik – ami a kibocsátó országnak tiszta nyereség.

7

- **Aki gazdag könnyebben is gazdagszik tovább**

Ahol már kiépült egy erős gazdaság, az azt támogató infrastruktúra, oktatás, szaktudás, a belőle fenntartott

8

érdekérvényesítő rendszer, ahol sok a tőke, az érthető módon könnyebben érvényesül, mint ahol mindezek nincsenek meg.

Azonban...

A legfontosabb, ami meghatározza egy ország gazdagságát az, ami az emberek fejében van.

Részben a tudás is, de nem az a legfontosabb, mert az viszonylag gyorsan pótolható. **Fontosabb a kultúra, a munkamorál, az opportunizmus**, hogy az emberek a dolgukat teszik, vagy folyton azt keresik, hogyan lehet kijátszani a rendszert. Gondoljunk csak Japánra vagy Dél-Koreára, akik igencsak hátrányos helyzetből lettek rövid idő alatt gazdagok.

Lásd ehhez ‘A kultúra és az ember’ témában a kultúra tehetetlenségét, hogy az általában csak lassan változik.

* * *

Érdemes még két szót ejteni az országok fejlettség szerinti kategorizálásáról, hogy szokás **fejlett** vagy **fejlődő országgént** besorolni őket. Ez eléggé közismert, itt csak annyit hozzá, hogy ezek a kategóriák, különösen a fejlődő országok, **nem egyneműek**, meglehetősen eltérő fejlettségű országok vannak egy kategórián belül is. Egységes kritériumrendszer nincs arra, hogy ki számít fejlődőnek és fejlettnak, de bizonyos besorolási módszer szerint például Magyarország is a fejlődő országok közé tartozik – együtt a világ legszegényebb országaival. Utóbbiakat azért a fejlődő országokon belül szokás külön csoportként kezelni: a **legkevésbé fejlett országoknak** (least developed countries) nevezik őket. Ezek főleg afrikai országok.

1.5. Globalizáció és a gazdasági növekedés, fejlődés

A **globalizáció**, a gazdaság nemzetköziesedése, közelebbről pedig az, hogy a szegényebb országokba **külföldi tőke** érkezik, gyárak épülnek, munkahelyek keletkeznek, jelentősen hozzájárul a gazdasági növekedéshez, a szegénység, a nyomor csökkenéséhez, a gazdasági fejlődéshez. Hasonlóan megvannak a pozitív hatásai a nemzetközi **migrációnak** is. Mi

több, az utóbbi időkben tapasztalt **eredmények** nagyrészt inkább ezeknek köszönhetőek, mintsem a célzatos fejlesztési programoknak. Mindazonáltal mind a tőke mozgásoknak, mind a migrációnak megvannak a **hátulütőik** is.

1) Külföldi tőke

Alapvetően két fajtája van neki:

○ Termelő beruházások

Mint amikor egy külföldi vállalat gyárat épít nálunk. Ennek kedvező és kedvezőtlen hatásairól a 'Vállalatok' témában lehet olvasni, a multik kapcsán.

Itt csak röviden a legfontosabbak: az ilyesmi tehát munkahelyeket teremt, keresletet a hazai beszállítóknak, elősegíti a gazdasági növekedést, és technológiát hoz az országba. **Másfelől** viszont a multik, a külföldi befektetők jellemzően a kedvező feltételeket, az olcsó munkaerőt, az alacsony adókat, a laza szabályozást keresik, és ha ezeket nem kapják meg, könnyen odébbállnak. Jelentős befolyással bírnak továbbá a fogadó országokra, azok polgáira; komoly erőfölénnyel rendelkeznek a kisebb helyi vállalatokkal szemben; valamint gyakran kifogásolható gyakorlatokat folytatnak, kizsákmányolják a munkaerőt, hanyagolják a környezetvédelmet, mintegy exportálják a szennyezést a gazdagabb országokból a szegényebbekbe.

○ Spekulatív tőke

Ilyen, amikor a külföldiek részvényeket vesznek nálunk, mert profitálni akarnak a tőzsde emelkedéséből. (Nem termelni jönnek tehát.) De **ameddig jön a pénz, ez is jó**: mennek felfelé a részvényárak, amiből a vállalatok is részesülnek, és általában, javul a hangulat a gazdaságban. **Baj akkor van**, amikor a külföldiek meggondolják magukat, megijednek és menekülni kezdenek. Lásd ehhez a 'Gazdasági válságok' témában a külföldi tőke menekülését a tipikus válság okok között.

Fontos tehát, hogy a külföldi tőke mindkét formáját ésszel engedjük csak be.

2) Migráció

Hogyan **segíti** a nemzetközi migráció a kibocsátó ország gazdaságát? Többféleképpen is: a külföldön dolgozók pénzt utalnak haza; ha hazatérnek, magukkal hozzák a külföldön megszerzett tudást; ha pedig kint maradnak, de a hazai kötelékeik megmaradnak, befektetéseket, turistákat

irányíthatnak régi hazájukba, vagy segíthetik az onnan kiinduló exportot. Közben a fogadó országok is munkaerőhöz jutnak.

Másfelől persze a munkaerő, a tehetség elvándorlása **nem tesz jót** a gazdaságnak; és természetesen a fogadó oldalon sem minden fenékig tejfel: különösen, ha az érkezők nem egykönnyen alkalmazhatók, a segélyekre utaznak, ha nagyok a kulturális különbségek, stb...

Lásd továbbá alább a nemzetközi gazdasági fejlesztésben résztvevő szervezeteket.

2. Gazdasági fejlődés

A gazdasági fejlődés tehát **a jólét emelkedését jelenti.** (Szemben a gazdasági növekedéssel, mely a gazdasági aktivitás, a GDP növekedése.)

2.1. A jólét tényezői

Mik kellene a jóléthez, mik emelik azt?

1) Alapvető elemek

Mint a táplálék, a víz és a hajlék.

Emlékezzünk az alapvető jólét fentebb említett fontosságára.

2) Anyagiak

Munkalehetőség, TB és nyugdíj, illetve a tulajdon biztonsága.

3) Egészség, közérzet

Hozzájárul ehhez, ha a táplálék egészséges, az ivóvíz tiszta, a hajlék rendezett, de olyanok is, mint a csatornázás, az egészségügyi ellátás, a szexuális egészség megőrzését, a családtervezést segítő módszerek, eszközök (pl. fogamzásgátlók) elérhetősége, vagy az elegendő szabadidő.

Érdemes itt megemlíteni még a gyermekhalandósági rátát és az élettartamot, mint a jólét két fontos mérőszámát.

4) Művelődés, szórakozás

Különösen az oktatáshoz való hozzáférés, azon belül is az alapfokú oktatás. Az analfabetizmus aránya itt egy fontos mutató.

5) Emberi jogok

Hogy az emberek megfelelően tág keretek között szabadon élhessenek, ne nyomják el őket, ne kelljen félelemben élniük, ne korlátozzák őket világnézetükben, vallásukban, szabadon kimondhassák a gondolataikat, stb... Kiemelést érdemelnek továbbá a nők jogai, akiket sokáig, és többfelé még ma is elnyomnak, hátrányos megkülönböztetés éri őket.

6) Élhető környezet

Úgy a természeti, mint a társadalmi környezetet illetően. Az előbbi megőrzését segíti elő, ha a fejlődés fenntartható; az utóbbi alatt pedig olyanokat értek, hogy alacsony legyen a bűnözés, ne legyenek súlyos feszültségek a társadalomban.

* * *

Ha végigtekintünk a felsoroltakon egyúttal azt is láthatjuk, hogy **sokukat nagyban elő tudja segíteni a gazdasági növekedés**, mely munkahelyeket és anyagi bőséget teremt, illetve pénzt kórházakra, iskolákra, stb... (Bár, mint láttuk, a GDP azért meglehetősen pontatlan mértéke a jólétnek.)

A jólét fenti feltételeinek megteremtése nagyrészt a társadalmon múlik – vannak azonban a boldogságnak olyan tényezői is, melyek kevésbé tartoznak a társadalom felelősségi körébe; mint mondjuk a barátság és a szeretet.

2.2. Gazdasági fejlesztés

A gazdasági fejlődés nemcsak magától történik, elő is lehet segíteni azt, és mára **egész iparág** foglalkozik ezzel, a maga szervezeteivel, szakembereivel. A gazdasági fejlesztésnek megvan a maga **tudománya** is, melyet fejlődésgazdaságtannak neveznek (development economics).

1) A gazdasági fejlesztés szintjei

Különféle területi egységeket megcélozni vele.

Így, lehet a cél csak egy **helység, város** fejlesztése; irányulhat a szándék egy **ország** egészére; de **nemzetközi régiók** fejlődését előmozdító kezdeményezések is vannak, lásd mondjuk az EU Strukturális és Kohéziós Alapjait, mely az EU fejletlenebb régióit igyekszik felzárkóztatni.

2) A főbb szereplők

A legfontosabb nemzetközi szervezetek a gazdasági fejlesztésben:

○ A Világbank-csoport

Ez **öt intézményből** áll. A tulajdonképpeni Világbank alatt ezek közül kettőt értünk: a **Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bankot** (International Bank for Reconstruction and Development, IBRD) és a **Nemzetközi Fejlesztési Társulást** (International Development Association, IDA). Az előbbi a közepes bevételű fejlődő országoknak, az utóbbi a legkevésbé fejlett országoknak nyújt kedvezmények hiteleket, támogatást.

A további három intézmény közül az egyik (**IFC**) a fejlődő országokba irányuló magánbefektetéseket igyekszik elősegíteni; a másik (**MIGA**) a befektetéseket fenyegető kockázatok ellen nyújt biztosítékokat; az utolsó (**ICSID**) pedig a felmerülő jogi viták rendezésében asszisztál.

○ Multilaterális fejlesztési bankok

Multilaterális, tehát többoldalú. Ilyen a Világbank is, de rajta kívül számos hasonló, bár szűkebb illetékességű intézmény létezik még, mint **például az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD)**, Ázsia, Afrika és Amerika hasonló bankjai, valamint több más, még szűkebb földrajzi területen érdekelt, illetve specializáltabb fejlesztési célokkal rendelkező intézmény.

○ ENSZ szervezetek

Ilyen először is az **UNDP** (United Nations Development Programme, vagyis az ENSZ Fejlesztési Programja), mely tanácsadással, képzéssel és anyagi támogatással segíti elsősorban a legkevésbé fejlett országokat. További ENSZ intézmények többek között a **WHO** (World Health Organization, magyarul Egészségügyi Világszervezet); és az **UNICEF**, mely a fejlődő országok gyermekeit és anyáit támogatja.

○ IMF

(International Monetary Fund, azaz a Nemzetközi Valutaalap)

Mely szintén egy prominens nemzetközi szervezet, és bár elsődleges célja nem a fejlesztés, itt érdemes szólni róla. Az IMF elsősorban **a nemzetközi pénzügyi rendszer stabilitása felett őrködik.**

Bár további céljai között ott találjuk a gazdasági növekedést és fejlesztést is. Az IMF központi szerepet játszik a fizetési nehézségekkel küzdő országok helyzetének stabilizálásában és a nemzetközi pénzügyi válságok kezelésében. Ennek legfőbb eszköze egy, a tagok által létrehozott pénzalap, amelyből a problémás országok kölcsönt vehetnek fel. A kölcsön gyakori feltétele, hogy a szóban forgó ország bizonyos gazdaságpolitikai intézkedéseket tegyen, megszorításokat eszközöljön, stb...

* * *

A gazdasági fejlesztésben természetesen nemcsak nemzetközi, hanem **nemzeti szervezetek** is működnek. Ezek között vannak olyanok, melyek más országok fejlesztését célozzák.

Ilyen például az **USAID**, az USA külföldi segélyezést intéző kormányügynöksége.

Mások az adott országon belüli fejlesztéssel foglalkoznak.

Magyarországon az **MFB**, a Magyar Fejlesztési Bank, egy példa erre, mely egyrészt vállalkozások számára nyújt fejlesztési hiteleket, másrészt az állam gazdaságfejlesztési céljait támogatja. (@@Jobb példa? Merthogy ez nem annyira jóléti fejlesztéseket támogat, ha jól értem. Esetleg több példa is jó volna, hogy legyen közte, ami az egész ország fejlesztését célozza és olyan is, ami mondjuk egy városét.)

* * *

A gazdasági fejlesztésre fókuszáló intézmények között vannak **államközi**, **államiak**, a köz- és magánszféra együttműködésére épülők (**PPP**, Public-Private Partnership. Igen, ez egy másik PPP.) és nem kormányzati szervezetek (**NGO**, Non-Governmental Organization) egyaránt. (@@Magáncégek is? Példa?)

Továbbá, a kimondottan gazdaságfejlesztéssel foglalkozók mellett sok egyéb szervezet is részt vesz a munkában, az előbbieket **partnereiként**: különféle alapítványok, oktatási- és kutatóintézetek, egészségügyi szolgáltatók, egyházak, a média, stb...

Végül annyit érdemes még tudni, hogy a nemzetközi gazdasági fejlesztés **jelenlegi rendszere a II. világháború vége utáni években alakult ki**. Ekkor alakult meg az ENSZ, a Világbank és az IMF is. Első feladatuk a háború utáni újjáépítés volt, hamarosan pedig a gyarmatbirodalmak felszámolása, a függetlenné váló volt gyarmati országok elmaradottsága adott nekik új munkát. (@@Jól mondom? Korábban volt valami említésre méltó?)

3) Külső segítség, engedmények – és a fejlesztendő országok saját képességeinek javítása

Alapjában ezen a két módon lehet valakin segíteni, vagy, ahogy mondani szokták, vagy halad adunk valakinek, vagy megtanítjuk halat fogni.

Milyen formái vannak a külső segítségnek? Ide tartoznak különösen a segélyek, a kedvezményes kölcsönök, az adóssággönnyítés, a külföldről érkező magánbefektetések elősegítése és a fair-trade. (Kb., hogy rendesen megadjuk az árát az áruknak, melyeket a fejlődőktől importálunk).

A **saját képességek javítását** illetően pedig igen fontos a **jó kormányzás** kialakítása: a jogrend, a jogbiztonság megteremtése, a megfelelő intézményrendszer kiépítése, a hozzá szükséges szakembergárda kiképzése illetve a korrupció visszaszorítása. Ezek **az üzleti élet fellendülését** is támogatják, amiért azonban többet is lehet tenni, például az infrastruktúra és az ország pénzügyi rendszerének fejlesztésével. És persze **sok minden mással** is hozzá lehet járulni még ahhoz, hogy egy ország a saját lábára tudjon állni; így az oktatási rendszer fejlesztésével, a civil szféra támogatásával, stb... (Mindezt tudományosabban kapacitásépítésnek, capacity building-nek, is nevezik.)

Tanulság, hogy a segítség „több lehet magánál”, ha ugyanazzal az erőfeszítéssel inkább halat fogni tanítjuk az embereket, vagy úgy is, ha a saját forrásainkkal, azok mellé igyekszünk másoktól származó segítséget, befektetéseket is bevonítani.

2.3. Országok felzárkóztatása

Egy elmaradott országot nagyjából a következő lépések mentén lehet felzárkóztatni:

1) Konfliktuskezelés, a stabilitás megteremtése

Sokhelyütt ugyanis nemcsak szegénység, de háború, ellenségeskedés is van.

2) Az alapvető szükségletek kielégítése

Ami ahhoz is fontos, hogy a kedélyek lenyugodjanak.

3) A széleskörű alapszintű oktatás megteremtése

Mely tömegek számára teszi lehetővé, hogy boldoguljanak, alkalmazzák őket, ha szerényen is, de megéljenek. Lásd továbbá az ‘Oktatás’ témában, hogy az sok minden másnak is a kulcsa: általában javítja a társadalmi morált, elősegíti a nők egyenjogúságát, segít megfékezni a túlnépesedést, stb...

4) A mezőgazdaság és az egyszerűbb iparágak fejlesztése, védelme

Ezeket egyszerűbb technológiákkal, olcsóbban, fejlett ipari háttér és magas szintű képzettség nélkül is lehet művelni, és munkát, megélhetést az élethez szükséges alapvető termékeket adnak. Közben nem árt védeni a hazai termelőket a külföldi versenytől, ahol már nagyüzemileg, magas iparizált körülmények között, hatékonyabban állítják elő a hasonló termékeket.

5) A külföldi tőke ésszel történő beengedése

A külföldi tőkének láttuk fentebb az előnyeit, meg azt is, hogy miért kell óvatosnak lenni vele. A fejlődésnek ezen a szintjén az előző pontban írtak mellett ez is tömegeknek tud munkát adni, kiaknázzható vele az olcsó munkaerő.

6) A magasabb hozzáadott értékű iparágak fejlesztése; a képzett szakembergárda megteremtése, tudás, technológia transzfer, a magasabb szintű oktatás fejlesztése

Azért van ez így egy pontban, mert a felsoroltak eléggé elválaszthatatlanok egymástól: a szaktudás, technológia ugyanis kb. ugyanannyira várható a (külföldi) vállalatoktól, mint az iskoláktól, egyetemektől. Hasonlóan hasznos lehet az is, ha a diákjainkat külföldi egyetemekre tudjuk küldeni. Továbbá, akárcsak fent, a fejlettebb termékeket előállító hazai vállalatok támogatására, védelmére is szükség lehet kezdetben.

Ily módon növekszik a humán tőke, a munkaerő hozzáértése, termelékenység, magasabb technológiai színvonalú, drágábban és külföldön is eladható termékeket is tudunk már gyártani. A gazdaság tehát elszakad a kezdeti, olcsó munkaerőre alapozott állapottól, a bérek is nőnek, javul az életszínvonal, nem utolsósorban pedig a hazai tőke is elkezdhet felhalmozódni, kevésbé szorulunk már rá arra, hogy külföldről hozzák be azt.

7) A hazai vállalatok fokozatos kitétele a nemzetközi versenynek

A cél ugyanis az, hogy maguktól is versenyképesek legyenek.

* * *

Ezen kívül esetleg, hosszú távú projektként, lehet próbálkozni a kultúra, a munkamorál javításával, merthogy, mint láttuk, ez a legfontosabb abban, hogy egy ország mennyire lesz sikeres. Ez persze nem kis vállalkozás.

És természetesen **minden eset más**, mindig figyelembe kell venni az adott ország egyedi sajátosságait, körülményeit.

2.4. A segélyezés mögöttes céljai, árnyoldala

Az, hogy a világot elsősorban az érdekek irányítják, szépen le van írva az 'Érdekek' témában. És itt is, a mögött is, ami a látszat szerint mások megsegítése, sok magánérdek húzódik meg.

1) Sokan nyíltan és legálisan jól élnek a segítség adminisztrálásából.

Láttuk, hogy manapság már mekkora iparág a gazdasági fejlesztés. A fejlesztésre, a szegények megsegítésére szánt összegek tetemes része ennek a szervezetnek a működtetésére, a szakemberek megfizetésére megy el.

Az persze más kérdés, hogy mennyire lehetne ezt olcsóbban megoldani, jó szakembereket találni kevesebbért, úgy hogy közben korrupcióból se legyen több. Az azonban biztos, hogy akik ekképp részesednek ezekből a pénzekből, azoknak nem érdekük kevesebbet kivenni belőle, és egyúttal számottevő befolyásuk is van arra, hogy mennyi jut magának a rendszernek.

(Közben érdemes még egymás mellé tenni az adminisztrátorok és a megsegítendőek életszínvonalát.)

2) Szimplán ellopott pénzek

A pénz másik jelentős részét viszonylagos egyszerűséggel el szokták lopni. Lásd ehhez az 'Állam' témában a korrupcióról írtakat, például, hogy sok közpénzből, segélyekből finanszírozott projekt jóval drágábban épül meg a kelleténél.

3) Kifinomultabb módszerek

○ Amikor a kölcsönöket, segélyeket a donornál költik el

Vagyis például amikor az USA úgy ad pénzt egy afrikai országnak, hogy abból majd amerikai vállalatoktól vásárolnak. Így az amerikai kormány egyúttal a saját vállalatait, gazdaságát is támogatja.

○ Olyan iparágak fejlesztése a segélyezetttnél, melyek a donor érdekeit is nagyban szolgálják

Mondjuk, amikor Amerika arra ad kölcsönt, hogy az olajkitermelést és exportálást fejlesszék belőle – amivel egyúttal saját magának is biztosítja a megbízható üzemanyag-ellátást.

Tegyük hozzá, hogy önmagában az, hogy valaki maga is jól jár, miközben másokon segít, nem baj; lásd erről az ‘A jóság elvárható mértéke’ témában. A baj ott kezdődik, amikor a „megsegített” érdekei már sérülnek – és ez sem ritka.

○ **Eladósítás**

A világon számos alkalommal megtörtént, hogy kimondottan azért adtak nagy kölcsönöket különböző országoknak, hogy az majd ne tudja visszafizetni – és onnantól kezdve azt követelhessenek tőlük, amit csak akarnak: például az ország természeti kincseihez való hozzáférést, katonai bázisok telepítését vagy az ország ENSZ szavazatait.

Megint csak az USA-ra volt a leginkább jellemző ez az módszer; mely egyébként nem is követelt túlságosan nagy áldozatot, a csőd ellenére se, hiszen az előző módszerekkel kombinálva sok pénz így is visszafolyt hozzájuk, további hasznaiak származtak az ügyletből.

Persze egy ország nem venne fel egy olyan hitelt, amelynek láthatóan rossz vége lesz. (Vagy ha a korrupt vezetőknek mindegy is, a közvélemény felé akkor is el kellett valahogy adni a dolgot.) Ezért mindig szükség volt **objektívnak tűnő és természetesen igen optimista előrejelzésekre** arról, hogy a kölcsönök busásan megtérülnek majd. Lásd ehhez a ‘Közgazdaságtan’ témában annak képlékenységét, hogy minden célhoz meg lehet kreálni a megfelelő elemzést.

Nem árt tudni továbbá **Szaúd-Arábia** esetéről, ahol volt pénz, nagyon is sok, kölcsön tehát nem kellett nekik – a **petro-dollárokat** (azaz az olajból származó pénzt) azonban így is sikerült visszacsatornázni az amerikai gazdaságba; mégpedig úgy, hogy amerikai vállalatok segítségével modernizálták az országot, illetve úgy, hogy a szaúdiak hiteleket nyújtottak a b Amerikának. (@@A hitelnyújtás mennyire volt jelentős?)

○ **A donor érdekeit kiszolgáló rezsimek támogatása**

A segélyek ugyanis egyúttal az uralmon levők hatalmát is megszilárdítják – akik azonban gyakran inkább külföldi támogatóik, mintsem a saját népük érdekei szerint kormányoznak. Lásd ehhez a ‘Demokrácia és diktatúra’ témában, hogy egy diktatúra jobb lehet a külföldnek, illetve, hogy kifelé a demokráciák sem mindig angyalok.

Nem melleleg a fentiekén kívül mindenféle **egyéb, kémfilmekbe illő módszerek** is elő szoktak kerülni, amikor egy ország érdekeinek (háború nélkül történő) érvényesítéséről van szó.

* * *

A **pénzen és profiton** kívül egyéb céljai is lehetnek a bemutatott machinációknak. Említettem már bizonyos **politikai, stratégiai célokat**, mint a katonai bázisok telepítése, vagy az ENSZ szavazatok befolyásolása. Hasonló mögöttes motívum lehet a **kedvezményezettek megbékítése**, a rend fenntartása is. (Nemzetközileg is, például, hogy ne jöjjenek a menekültek; de a saját országunkon belüli segélyezetteket illetően is, lásd a ‘Politikai konfliktusok’ témában, hogy „cirkuszt és kenyeret”.) Továbbá a hidegháború alatt jellemző indíték volt még **annak a megelőzése, hogy a szegény országok kommunistává váljanak**.

Végül még annyit, hogy a nyerészkedő **nagyvállalatokon** illetve a donor és fogadó oldali **kormányokon** kívül a fentebb bemutatott **nemzetközi szervezetek** is eléggé benne voltak (vannak?) ezekben a játszmákban.

E három szereplő összejátszását egyébként az is megkönnyíti, hogy a **vezetők** ugyanazokból a körökből kerülnek ki, ismerik egymást, könnyen és gyakran mozognak a vállalatok, kormányzatok és nemzetközi szervezetek vezető pozíciói között.

Véleményed azért is fontos, mert én nem tudom kívülről megítélni a munkámat. Csak te tudod, hogy hogyan tetszett, mennyire volt hasznos neked.

Klikkelhető linkek (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

[Kérdőív](#) – [Fórum](#) – [Email](#)

Valamint, ha tetszett, oszd meg ezt a témát a Facebook-on.

Klikk a gombra (Word-ben a Ctrl-t nyomni közben):

1

Referenciák

2

- *Hess-Ross: Principles of Macroeconomics*
- *John Perkins: Confessions of an Economic Hit Man*

3

4

5

6

7

8